

Bekezdések
életemről
BESZÉLGETÉSEK
ANCSEL ÉVÁVAL

Szerkesztette és a jegyzeteket írta
GIMES KATALIN

© *Ancsel Éva, Balassa Péter, Gartner Éva,*
Gerelyes Endréné, H. Varró Rózsa, Munkácsy Gyula,
Poszler György, Solymosi Zsuzsa örökösei;
Boros Gábor, Deme Tamás, Kapás István,
Murányi Gábor, Tóth Gabriella, 2024

Azt hiszem, kilencéves múltam, amikor rájöttem arra, hogy énnekem unalmas az iskola, és hogy előre tudom azt, amit tanítani fognak. De én egészen egyszerű kisgyerek voltam, és annyi történt, hogy a tanítónőnek dolga volt, és akkor megkért, hogy én vezessem le a számtanórát. Nem csodálkoztam rajta, és azt hiszem, nagyon jól levezettem a számtanórát. Nagyon jó számtanos voltam. Akkor még nem foglalkoztam se irodalommal, se filozófiával. Szóval tudtam, hogy énnekem ez semmi, amit tanítanak. Ezt nem is minősítettem se okosságnak, semminek. Genezis nem lesz, nem tudok róla beszámolni. A szellemi élet úgy csapott az életembe, mint a villám. Ha jól emlékszem, az történt, hogy egy magyar nyelvű, természetesen magyar nyelvű Schopenhauer-kötetet kezdtem el olvasni, azóta se szeretem Schopenhauert, gondolom, hogy ezért nem, újra kellene tisztességgel olvasni...

De hogy került egyáltalán a kezébe?

Ezt nem tudom reprodukálni, de azt határozottan állítom, hogy az egész dolog mint a villámcsapás, úgy kezdődött, hogy utána rögtön egy Pauler Ákos...

Hány éves korodban volt?

Tizenegy. De biztos, hogy nem értettem egy szót se. Utána Pauler Ákost olvastam²¹ vagy Windelband német

²¹ Pauler Ákos *Bevezetés a filozófiába* című művéről lehet szó.

nyelvű filozófiatörténetét,²² erre se esküszöm meg, de azt biztosan tudom, hogy Szerb Antal világirodalom-történetét olvastam, és az írókat úgy olvastam hozzá, ahogy haladtam a Szerb Antalban. Lényegében végigolvastam a világirodalmat oly módon – akkor a Thököly úton laktunk, és én elemei iskolába jártam, a Róna utcába –, hogy ott a mostani nem tudom, milyen úton, akkor Nagy Lajos király útja volt, lehet, hogy ma is így hívják, volt egy magánantikvárium²³ egy nagyon kedves tulajdonossal, mennyezetig értek a könyvek, és én azt az antikváriumot kiolvastam, de csak azt belőle, amit nekem a Szerb Antal is ajánlott. És senki emberfiával szót nem váltottam az olvasmányaimról. Szóval ez a világ legfurcsább magánya volt, és egyáltalán nem volt magány, teljesen benépesítve Pierre Bezuhovval, Karamazovokkal, Julien Sorellet, Hamlettel, miközben senkivel ki nem cseréltem olvasmánytapasztalataimat. Éjjel-nappal olvastam, azt hiszem, hogy tizennégy éves koromban kezdtem el jegyzetelni a komolyabb, a filozófiai olvasmányaimat, akkor már németül is olvastam, és akkor már írtam is.

A nyelvekkel hogy álltál? Mikor kezdtél tanulni, és milyen módon, hogyan?

Lehetetlen módon kezdtem nyelveket tanulni. Szótárral és szöveggel. Nyelvtant nem tanultam. Az iskolában tanítottak... nehéz most visszalapoznom, azt hiszem, héberen és latinon kívül franciát tanítottak, de

²² Wilhelm Windelband: *Lehrbuch der Geschichte der Philosophie*, Tübingen, 1921.

²³ Magánkölsönkönyvtárról lehet szó; papír- és könyvkereskedések, antikváriumok könyvkölcsönzéssel is foglalkoztak akkoriban.

akkor, amikor én már nagyon jól tudtam. Tehát az az iskolai francia semmi nem volt. Hogy tanítottak-e németet az iskolában, bizonytalan vagyok benne.²⁴ Valami kis nyelvtant talán tanultam, de azt én... szövegeket tanultam. A szó szoros értelmében, mondjuk franciául úgy, hogy Romain Rolland *Jean-Christophe*-ját – vas-tag, romantikus, rossz regény – végigolvastam, elejétől végig, szótárral a kezemben. Mire a végére értem, addigra már volt szókinccsem. Na de ebben szigorú figyelem volt. Különböző dózist írtam elő magamnak a különböző korszakokban: hogy hány idegen szót kell megtanulnom, kihallgattam magam, és egyik nyelvet a másik után. Egyiket se tanultam meg tökéletesen. Mert hát ez nagyon amatőr módszer.

Nyelvtanárhoz nem is jártál?

Két nyelvet tanultam nyelvtanár segítségével:²⁵ angolt, egy csodálatos nőhöz jártam Budán angolra, akinek volt két gyönyörű gyereke.

Mindig mondd az évet, hogyha emlékszel rá.

Hogy mikor? Igen, az 42-ben volt. Csodálatos asszony volt, két gyönyörű gyereke volt, és egyszer azt mondta nekem, hogy amikor mind a két gyereke és a férje is már alszik, akkor olyan boldog, hogy arra gondol, ez nem is tarthat soká. És mind a négyüket megölték.

²⁴ Érettségi bizonyítványa tanúsága szerint latinul, németül és franciául tanult, az első kettőből érettségi vizsgát is tett.

²⁵ A Solymosi Zsuzsa által készített interjúból kiderül (lásd kötetünkben), hogy harmadikként oroszul is nyelvtanártól tanult 1944-ben.

És egy gyanús olasz pasastól tanultam olaszt 43-ban, isten tudja, mit keresett ez az olasz Magyarországon. Természetesen nagyon jól tudott olaszul [nevet]... Velem egyszer kikezdett, amit azért egy nyelvtanár nem nagyon helyes, ha megtesz egy tizenöt éves növendékkel.

Tudtad, hogy mit akar tőled? Ezt azért kérdezem itt és most, mert meséltél annak idején arról, hogy a teljes világirodalom ismerete mennyire nem járt együtt elemi életismerettel, és milyen tudatlan voltál bizonyos dolgokban, ami talán abból adódott, hogy nem tudtad senkivel megbeszélni sem az olvasmányaidat, sem egyebet.

Ez így igaz. Én nem tudtam, hogyan születik a gyermek. Fogalmam se volt róla. És meg kell mondanom, hogy addig, amíg nem éltem apuval együtt, csak homályos képzeteim voltak erről, szóval meggyőződéssem, hogy a mai napig olyan vakfoltok vannak a tudásomban, amik egyszerűen abból táplálkoznak, hogy én nem szereztem úgy tudást, ahogy normális gyerekek az anyjuktól: akár babonákat, akár vallást, de hát szereznek egy életfelfogást. Na most valahogy direktben Leó Tolsztojtól világfelfogást meg életet tanulni, ez alighanem azzal jár, hogy ott ilyen vakfoltok vannak. Halvány fogalmam sem volt arról, hogy a lányok egy bizonyos időn túl menstruálnak, és amikor ez velem megtörtént, akkor azt hittem, hogy súlyos vérzés lett úrrá rajtam, és nem szóltam senkinek. Hát ez aztán kiderült, az apám vette észre, és akkor az apám nagyon... az ő visszafogott módján, hiszen szerette a feleségét, de akkor veszekedett a feleségével, hogy azért ennek nem lett volna szabad előfordulnia, hogy én ne tudjam, hogy mi

történik velem, és ne is szóljak senkinek. Ez egy kicsit fényt vet a magányosságomra meg a tudásnak és nem-tudásnak erre az abszurd viszonyára.

*Ide tartozik az a csodálatos történet, szeretném,
ha most megint elmesélnéd, ami a barátnőddel,
Elfer Verával kapcsolatos.*

Hát ő egy igazi nő volt, aki szerelmi életet, sőt viharos szerelmi életet élt.

Hány évesen?

Tizenöt éves korában koncerteket adott, és szerelmi életet élt, de engem szeretett a legjobban akkori érzései szerint, és hát igen, minden hónapban gondja volt, hogy megjön-e, és mint jó barát minden hónapban együtt izgultam vele, hogy megjön-e [nevet], de nem tudtam, hogy minek kell megjönnie.

És azt se tudtad, hogy miért kell ezen izgulni?

Azt se tudtam, hogy miért kell ezen izgulni, fogalmam se volt.

És felhívott telefonon megnyugtatni, úgy tudom.

Igen, és akkor elvitt cukrászdába, és megvendégelt valami finom süteménnyel, mert ő gazdagabb volt, vagy talán... nem... az biztos, hogy gazdagabb volt, az biztos, de más is volt amögött, hogy ő vendégelt meg, meg vett nekem néha valami ruhadarabot, meg ő hívott hozzám orvost, meg egyszer elvitt egy panzióba pár napra

üdülni, szóval törődött a testi létemmel is. És az, hogy őneki erre volt pénze, nekem meg nem, talán inkább abból származott, hogy én nem kértem soha pénzt. Hát persze hogy adott volna az apám, ha kérek tőle. Például az angoltanárt én fizettem abból, hogy magam is órákat adtam, franciára tanítottam gyerekeket, meg matematikára meg németre, és amit én kaptam az órákért, abból fizettem az angoltanárt, és azok a filozófiai könyvek, amelyekből egy-kettő még megvan, amiket én akkor vettem antikváriumban, azt is a saját keresetemből vettem. Tehát volt bennem egy olyan igény, hogy én anyagilag is független legyek, igazán nem azért, mert az apám nem támogatót volna, csak a szuverenitás miatt.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., 2024-ben
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9325
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4401-8
ISSN 0324-797X